

VERTROUWELIJK

VEILIGHEIDSDIENST NED. ANTILLEN

MAANDOVERZICHT

september 1969 - No. 9

No. 20

MAANDOVERZICHT NO. 9 - SEPTEMBER 1969

ALGEMEEN

- Presidentsproblemen Blz. 2

BRAZILIE

- Tegenslagen voor de democratie " 9

MEXICO

- Moeilijkheden met Cuba " 11

NEDERLANDSE ANTILLEN

- De statenverkiezingen van 5 september " 14

ALGEMEEN

Presidentsproblemen

Hoewel het een bekend facet van de Latijns-Amerikaanse democratie-in-wording is, dat men hier nog al eens op gespannen voet leeft met de doctrine van de "trias-politica" en met name het evenwicht tussen de uitvoerende macht (i.c. die van de president) en de wetgevende macht (i.c. die van het parlement) veelal slechts moeizaam weet te vinden en te bewaren, hebben de voorbije maanden toch weer - onder invloed van stormachtige sociaal-economische en politieke ontwikkelingen - te frappante illustraties daarvan gegeven om er zonder meer aan voorbij te kunnen gaan.

We denken hier niet in de eerste plaats aan presidenten van landen als Honduras en El Salvador, wier positie door de nasleep van de "voetbaloorlog" (zie vorig M.O.) wordt ondermijnd; ook niet aan de president van Chili, die aan de rijk geschakeerde tegenstanders van zijn ambitieuze sociale plannen gedurende langere tijd met evenveel moeite als volharding tegenstand wist te bieden; en helemaal niet aan de "militaire", niet democratisch functionerende presidenten van landen als Argentinië, Brazilië of Peru, die überhaupt niet in ons beeld passen, al moet erkend, dat zij veelal compromisfiguren zijn of zelfs persoonlijkheden, die in de gegeven situaties een matigende en democratiserende invloed zoeken uit te oefenen (zoals da Costa e Silva).

Exemplarisch in de hier bedoelde zin zijn daarentegen wel de presidenten van landen als Ecuador, Colombia en - tot voor kort - Bolivia, ook al lopen hun karakters sterk uiteen.

- 3 -

De 76-jarige José Maria VELASCO IBARRA, die in september '68 voor de 5e maal president van Ecuador werd, maar 3 van de 4 voorafgaande keren tussentijds het veld moest ruimen, is een ontwikkelde, maar eigenninnige en - temidden van een kring van corrupte ministers en ambtenaren - met straffe hand en "boven de wet" regerende figuur.

Alleen de verdeeldheid van de oppositie - een breed scala van politieke kleuren bestrijkend - stelt hem in staat, daarbij uiteraard geholpen door politie en militairen, de orde en rust in zijn door economische chaos, armoede en agitatie geplaagde ontwikkelingsland te handhaven.

De onafhankelijke, soms brute, maar altijd grillige regeerwijze van de bejaarde president begint binnen de drie voornaamste politieke partijen en binnen het parlement evenwel (en begrijpelijkerwijs) meer en meer verzet op te roepen: de politici voelen zich immers steeds meer op dood spoor gezet.

De president vond het Congres eind augustus overigens onverwacht aan zijn zijde, toen het er om ging een petitie van burgemeesters, verlenging van hun ambtsperiode van 3 tot 4 jaar (en ergo: positieversterking) beogend en ook koppeling van gemeenteraads- en parlementsverkiezingen eisend, te bestrijden. De burgemeesters vonden op hun beurt de arbeidersbeweging aan hun zijde, die de grote steden - uiteraard meer om VELASCO een hak te zetten dan om de gemeentelijke autonomie te schragen - met stakingen en demonstraties onveilig maakten.

VELASCO reageerde fel met een speech op 2 september, waarin hij beklemtoonde, dat hij de "prerogatieven" van de wetgevende macht

- 4 -

zou beschermen en het gemeentelijke verzet zonedig met alle hem ten dienst staande middelen (en dat zijn er nogal wat) zou breken.

Door zich op te werpen als kampioen voor het parlement, heeft hij misschien een deel van de juist hier verspeelde zeggenschap teruggewonnen maar de vraag is natuurlijk - in het licht van VELASCO's antecedenten - voor hoe lang!

Ook Colombia's eerste man, de in mei '66 gekozen en in augustus d.a.v. aan het bewind gekomen liberale oud-senator Carlos LLERAS RESTREPO, is een vastberaden, zij het wat evenwichtiger figuur. Voor zover LLERAS van nature al niet vastberaden was, heeft in elk geval het sinds 1967 opgeld doende landelijke en stedelijke terrorisme - gevoed voornamelijk door guerrillaorganisaties als de Castroïstische ELN en de op Moskou georiënteerde FARC - hem wel vastberaden gemaakt.

Niet gehandicapt als VELASCO door een corrupt bestuursapparaat of door een chaotische economie, wist hij in de afgelopen jaren door een verstandig economisch en buitenlands beleid, zich veel goodwill in binnen- en buitenland te verwerven. Zo had hij een behoorlijke stem in het kapittel van de Latijns-Amerikaanse integratiediscussie en bevorderde hij de handel met Oost-Europa, het links extremisme in eigen land ten spijt.

De uitslag van de parlementsverkiezingen van februari '68, waarbij de regeringscoalitie ruim 2/3 van het zetelaantal veroverde, gold dan ook als een motie van vertrouwen in LLERAS'beleid.

In juni '68 kwam hij evenwel door zijn ijver voor constitutionele en sociaal-economische hervormingen in conflict met een vrij groot

aantal senatoren - voornamelijk aanhangers van ex-dictator ROJAS PINILLA en van de links liberale Alfonso LOPEZ MICHELSEN (volgens sommigen een serieuze kandidaat voor het presidentschap), maar deels ook onafhankelijke conservatieven. Hij dreigde toen met ontslag, doch de senaat liet hem niet gaan.

Eind november, toen de lucht weer wat was opgeklaard, voelde hij zich echter weer sterk genoeg om zijn kabinet de laan uit te sturen en te trachten met een nieuw ministersteam alsnog zijn constitutionele hervormingen erdoor te drukken: beperking van de bevoegdheden van het parlement (vooral in het economische vlak) en afschaffing van de voorwaarde, dat wetsvoorstellen met 2/3 meerderheid moesten worden aangenomen (die conditie had inderdaad enorm vertragend gewerkt en de initiatiefrijke president geweldig gefrustreerd). Met behulp van de "Ospinista"-conservatieven en hun leider, ex-president Mariano OSPINA PEREZ (ook al getipt als presidentscandidaat) wist hij in grote lijnen zijn zin te krijgen.

Dat het hem aan durf niet ontbreekt, bleek opnieuw uit de voortvarendheid waarmee hij hierna met nieuwe sociale hervormingsvoorstellen op de proppen kwam en uit de onverschrokkenheid waarmee hij anderzijds - vooral in het voorjaar van '69 - de door vakbonden en studentenorganisaties geëntameerde onlusten te lijf ging.

De laatste tijd is aan zijn weer ruimschoots opgevijselde prestige evenwel weer in ernstige mate afbreuk gedaan door hardnekkige geruchten over corruptie, vriendjespolitiek en familiebevoorrechtting, die door de oppositie natuurlijk worden opgeblazen, omdat zij daar wel brood in ziet aan de vooravond van de partij-

- 6 -

conventies, die de kandidaten voor de volgend jaar te houden presidentsverkiezing gaan aanwijzen.

LLERAS zou ook nu weer LLERAS niet zijn geweest, als hij deze koe niet bij de horens had gevat: in een rede voor radio en tv op 24 augustus stelde hij het onderwerp "corruptie" met ontwapenende eerlijkheid aan de orde; erkennend, dat op dit gebied inderdaad kwalijke voorbeelden waren aan te halen, maar zich tegelijkertijd van dergelijke "individuen met een lage morele standaard" - die er altijd wel zouden blijven - distancieënd.

LLERAS recente beslissing om (onder invloed van deze affaire?) zijn kabinet nogmaals te herzien en verschillende topfuncties een nieuwe bezetting te geven, zal het geschokte vertrouwen misschien niet geheel kunnen herstellen. Dat geldt evenwel niet de militaire leiders, die het wat de handhaving van orde en gezag betreft slechter hadden kunnen treffen!

Wat dat aangaat zijn de militaire leiders van BOLIVIA stellig minder goed van vertrouwen. Hun skepsis gold uiteraard niet de door een tragisch ongeval om het leven gekomen vorige president René BARRIENTOS, die uit hun eigen kringen voortkwam, maar destemeer zijn "toevallige" opvolger Luis Adolfo SILES SALINAS. Deze, onverwacht geroepen tot 's lands hoogste post, mocht dan al gauw verklaren zeker te zijn van de steun van het volk, vast stond al direct, dat dit hem weinig zou baten, als hij niet óók op de steun van de militairen zou kunnen rekenen, althans op die van opperbevelhebber Alfredo OVANDO CANDIA. Voor deze was de handhaving van openbare orde en veiligheid het enige criterium, waarmee hij SILES' optreden beoor-

- 7 -

deelde. Dit verklaart waarschijnlijk ook, waarom de laatste het - in het licht van dreigende arbeiders- en studentenonlusten - begin juni niet aandurfde NIXON's afgezant ROCKEFELLER in de hoofdstad te ontvangen, maar hem in plaats daarvan op het vliegveld te woord stond. Had hij een andere gedragslijn gevolgd en zouden er inderdaad ongeregelheden zijn uitgebroken, dan zou hij ongetwijfeld van OVANDO zijn congé hebben gekregen. Zulks, ondanks de vanzelfsprekendheid, waarmee hij SILES in juni - ter gelegenheid van diens 43ste verjaardag - nog van zijn trouw aan de constitutie verzekerde. SILES, die wel een eigen weg had willen gaan, maar dit eenvoudigweg niet kón, wist zich nadien nog meer ingetoomd door OVANDO's onheilige voornemen om in mei '70 zelf een gooi naar het presidentschap te doen. De generaal formeerde zelfs een politieke partij, de "Acción Revolucionaria Nacionalista", die zijn candidatuur kracht moet bijzetten.

De nieuwe partij - de naam zegt het al - zoekt haar kracht in de revolutionair/nationalistische lijn à la Peru, wat in haar banner derhalve anti-Amerikaanse leuzen doet verschijnen.

De vrees van de bonafide politici en ook van SILES zelf was dan ook groot, dat dit facet veel vals sentiment in de komende verkiezingscampagne zal brengen, reden, waarom hij OVANDO en oppositiecandidaat Armando ESCOBAR kort geleden benaderde met het verzoek onderwerpen als "nationalisatie" niet tot (een wat goedkope) verkiezingsinzet te maken. SILES had dan ook reden te over voor de vrees, dat OVANDO c.s. hem voordien - onder het voorwendsel van ordeverstoring of fraude - aan de kant zouden zetten.

Zijn ambtelijke dood kwam echter toch nog onverwacht.

Op vrijdag 26 september nam generaal OVANDO de macht over van de reeds geheel ingekapselde president. Hij annuleerde de bestaande oliewet (eerste stap naar nationalisatie van de Bolivian Gulf Oil Company, dochter van de Amerikaanse Gulf Oil Corporation) en motiveerde zijn machtsovername inderdaad met het openbare orde-excuus: de annulering van de wet mocht niet leiden tot "een confrontatie tussen Bolivianen, die op zelfmoord zou neerkomen". Ook werd het voorwendsel aangevoerd, dat de bestaande orde "pseudo-democratisch, anti-nationaal en slechts in schijn stabiel" was. Het congres werd inmiddels naar huis gestuurd en verschillende politici van oppositie-zijde werden tijdelijk opgepakt. SILES en ESCOBAR werden ongemeid gelaten, maar hun democratische droom werd hardhandig verstoord. SILES week inmiddels uit naar Chili.

Drie verschillende presidenten kwamen voor het voetlicht: de vaak briljante, maar eigenzinnige, autoritaire en organisatorisch zwakke VELASCO; de volhardende, behandige, organisatorisch sterke, maar uiteindelijk misschien toch te zelfverzekerde LLERAS; en tenslotte de goedwillende, progressieve, wellicht ook capabele, maar door militairen gefrustreerde SILES. Niettemin drie prototypen van Latijns-Amerikaanse presidenten en levende illustraties van een turbulente, maar ook virulente democratie-in-wording.

- 9 -

BRAZILIE

Tegenslagen voor de democratie

Dat de 66-jarige Braziliaanse president Arthur da COSTA e SILVA eind augustus door een hersenbloeding werd getroffen, was - afgezien van het daaraan verbonden menselijk leed - , zeker ook uit democratische overwegingen betreurenswaardig, nu hij op het punt stond een tot het laatst toe aan alle kanten bijgeschaafde nieuwe grondwet af te kondigen en in aansluiting daarop het op 13 december 1968 naar huis gestuurde parlement weer bijeen te roepen. Waarschijnlijk zou dit laatste op 3 of 4 september het geval zijn geweest.

Hoewel het militaire driemanschap, dat sinds de attaque van de president (op basis van "Institutionele Wet" no. 12) diens openbare functies waarneemt, onmiddellijk decreeteerde, dat alle regeringsfunctionarissen op hun posten moesten blijven totdat da COSTA e SILVA zijn ambt weer zou kunnen vervullen, moet het moment waarop de president werd uitgeschakeld hun niet onwelkom zijn geweest. Immers waren zij - vanuit de rechtlijnigheid van hun denktrant en vanuit hun allergie voor alles wat "progressief" is - beducht voor de overigens nog maar aarzelende pogingen van de president om de democratie in het land enigermate te herstellen. Dat gold ook het plan van de president het parlement van zijn gedwongen reces terug te roepen.

Tot de pittigste "hardliners" onder Brazilië's militaire leiders behoren zeker twee van de drie thans machtigste mannen in het land: de luchtmachtgeneraal Marcio de SOUZA e MELLO en de marineman, admiraal Augusto RADEMAKER GRUNEWALD. Overigens is de laatste een oude strijdmakker van de president, die in 1964 samen met hem deel uit-

- 10 -

maakte van de militaire junta, die het regiem van de links-georiënteerde president GOULART verdreef. Da COSTA e SILVA - nadien minister van oorlog onder president BRANCO - behoorde echter ook toen tot de meer gematigden, evenals thans "der dritte im Bunde", de landmachtgeneraal Aurelio de LYRA TAVARES; de laatste tijd zou deze volgens sommige bronnen wat minder zeker van zijn positie zijn geweest.

Een teleurstelling voor de democratisch gezinde politici - of zij nu tot de ARENA of tot de MDB behoorden - was bovendien, dat vice-president Pedro ALEIXO (zijn protesten ten spijt) niet met de leiding van de staatszaken werd belast. De Minister van Buitenlandse Zaken MAGALHAES PINTO praatte e.e.a. goed met het argument, dat de eigenlijke regeermacht niet werd overgedragen aan het militaire driemanschap, maar dat dit trio alleen maar - en dat ook nog op verzoek van de president zelf - zijn functies waarnam. Ook ALEIXO zou daarmee (nadat deze "background" hem was gegeven) hebben ingestemd. Of dit waar is, werd niet helemaal duidelijk, omdat hijzelf elk commentaar op de ministeriële mededeling weigerde.

Voor ALEIXO was deze ontwikkeling daarenboven zo sneu, omdat hij in de afgelopen maanden bij uitstek degene was, die de constitutionele hervorming had voorbereid en op het weer bijeenroepen van het congres - waaruit hij zelf voortkwam - had aangedrongen.

Waarschijnlijk van haar stuk gebracht door de ontvoering van de Amerikaanse ambassadeur en beducht voor herhaling van dergelijke of andere linkse terreuracties onder het nieuwe bewind, was een van de eerste daden van de "tijdelijke" machthebbers de invoering van de

- 11 -

doodstraf voor ondermijnende en revolutionaire activiteit. Zelfs de grondwet moest voor dit doel in allerijl worden gewijzigd, maar daarvoor draait men in een dergelijk milieu uiteraard zijn hand niet om.

Volgens medische bronnen zal da COSTA e SILVA - ook als zijn herstel naar wens verloopt - zeker voor 3 maanden zijn uitgeschakeld.

MEXICO

Moeilijkheden met Cuba

De normaliter vriendelijke atmosfeer tussen Cuba en Mexico (dat als enig Latijns-Amerikaans land diplomatieke betrekkingen met de regering in Havanna onderhoudt) is door twee opeenvolgende incidenten in ernstige mate vertroebeld: door een geval van "sky-jacking" en door een spionagezaak.

Beide voorvallen komen vooral het CASTRO-bewind ongelegen: niet alleen, omdat de goede betrekkingen met Mexico al geruime tijd een reclame-boodschap waren van "hoe het òðk kan" voor de andere Latijns-Amerikaanse landen, maar vooral, omdat CASTRO - zoals reeds vaker werd gesignaleerd - bezig was de Latijns-Amerikaanse kant van zijn "janus"-gezicht een wat aantrekkelijker make-up te geven.

De kaperij deed zich voor op 26 juli, toen twee Mexicaanse studenten een vliegtuig tijdens een binnenlandse vlucht dwongen naar Havanna uit te wijken.

- 12 -

Het Mexicaanse verzoek om uitlevering negerend, verleende de Cubaanse regering beide studenten politiek asyl, uitgaande van het al langer door haar gemaakte onderscheid tussen crimineel en politiek gemotiveerde kaperij. Mexico wist dit uiteraard, waar het zelf het eerste land was, dat met Cuba officiële onderhandelingen voerde over een gemeenschappelijk, in luchtpiraterij-gevallen te voeren beleid (vgl. M.O. februari en maart 1969). Dit overleg mondde trouwens uit in een accoord tussen beide regeringen, dat weliswaar nog geen geldingskracht had verkregen, maar toch alleen nog maar geratificeerd behoefde te worden.

De op 22 augustus door de Mexicaanse ambassadeur in Havana, Miguel COVIAN PEREZ, namens zijn regering aan minister Raul ROA GARCIA ter zake overhandigde protestnota (waarvan de inhoud eerst op 26 augustus bekend werd) bleek op een drietal overwegingen te zijn gebaseerd:

- in de eerste plaats op de nogal formalistische overweging, dat het uitleveringsverzoek voortvloeide uit een bilateraal verdrag van 1925 en niet uit het "aanvullend accoord", dat eind juli in beginsel werd bereikt;
- in de tweede plaats op de praktische overweging, dat de daders - indien werkelijk door politieke drijfveren bewogen - wel op eenvoudiger wijze asyl hadden kunnen vragen: hetzij door een ticket naar Havana te nemen, hetzij door politiek asyl te vragen op de Cubaanse ambassade in Mexico-City;
- in de derde plaats op de "criminele" overweging, dat de daders het leven van passagiers en bemanning in gevaar hadden gebracht op een

- 13 -

wijze, die in strijd was met de geest van het in principe bereikte "skyjack"-accoord.

Dit derde argument is uiteraard moeilijk op zijn waarde te toetsen, zolang men de inhoud van de overeenkomst niet kent!

Wellicht ernstiger nog en een groter obstakel om tot normalisering van de onderlinge diplomatieke betrekkingen te komen, was het spionagegeval, dat ruim een week later - om precies te zijn op 5 september - door een publicatie in het Cubaanse partijblad "Granma" aan het licht kwam. Daarin werd ene Humberto CARRILLO COLON - sinds maart 1968 persattaché op de Mexicaanse ambassade in Havanna - beschuldigd van spionage in dienst van de Amerikaanse CIA, een misdrijf, waarop in Cuba de doodstraf staat.

Hoewel betrokkene, teruggeroepen door zijn regering, op 8 september ongehinderd van Cuba naar Mexico kon terugreizen, hebben de autoriteiten in Havanna - de bal terugkaatsend? - toch zijn uitlevering ter berechting geeist. De Mexicaanse regering verwierp echter Granma's beschuldiging en de daarop gevolgde Cubaanse nota op de grond, dat zij - indien de persattaché zich al aan spionage had schuldig gemaakt - daarvan zelf in elk geval volslagen onkundig was geweest.

De hierboven geponeerde stelling, dat beide incidenten vooral Cuba ongelegen kwamen, vond intussen steun in het feit, dat het CASTRO's minister ROA was, die de moeite nam op 12 september naar Mexico-City te vliegen om een en ander met president DIAZ ORDAZ te bespreken. Hoe koel de wederzijdse betrekkingen zijn, werd hier

- 14 -

treffend geïllustreerd door de weigering van ROA gebruik te maken van de lift, die de Mexicaanse minister van buitenlandse zaken Antonio CARRILLO FLORES hem na aankomst op het vliegveld bood; hij reed liever mee met de Cubaanse ambassadeur, Joaquín FERNANDEZ ARMAS.

Tijdens het 2 uren durende onderhoud met de Mexicaanse president zou ROA documenten hebben overgelegd, die het bewijs zouden moeten leveren voor de gepleegde spionage. ROA zou hier echter aan hebben toegevoegd geenszins de bedoeling te hebben aantijgingen te doen, die schade zouden kunnen berokkenen aan de betrekkingen tussen de beide landen.

De Mexicaanse regering heeft op haar beurt laten weten, dat zij de Cubaanse beschuldigingen tegen CARRILLO COLON en het door ROA meegebrachte materiaal nader zal bestuderen en dat zij zich in dit verband ook door haar ambassadeur in Havanna zal laten voorlichten.

Wat de uitkomst hiervan ook moge zijn, het lijkt niet waarschijnlijk, dat CARRILLO COLON zal worden uitgeleverd.

NEDERLANDSE ANTILLEN

De statenverkiezingen van 5 september

Legde men aan de vooravond van deze gedenkwaardige verkiezingsdatum - uitvloeisel van een even gedenkwaardige 30e mei - zijn oortel luisteren bij tot genuanceerd oordelen capabele voor- en tegenstanders van het vorige bewind, dan kon men in doorsnee ongeveer de volgende stembusverwachting beluisteren:

- 15 -

- "op de plaats rust" of niet al te groot verlies voor de DP/PPA combinatie, waarbij eventuele recessie bij de Curacaose DP wellicht door winst van de Arubaanse PPA (de locale oppositie!) goed zou worden gemaakt;
- winst voor de Curacaose oppositiepartij NVP (in lijstverbinding met de "Europees Nederlandse" COP), als ook voor haar Arubaanse pendant, de AVP (ditmaal gecombineerd met de deels linkse splintergroepen UNA/PIA/PRO);
- minstens 2 zetels voor de democratisch-socialistische URA (vnl. opererend op Curacao), die in mei haar linkse oppositie royeerde en daardoor wel op verlies ten opzichte van de eilandsraadsverkiezingen van 1967 moest rekenen, maar anderzijds vermoedelijk zou kunnen "profiteren" van het politiek getij en van de verkiesbare plaats voor vakbondsmen Bèbè ROJER;
- mogelijk één zetel (via stemmen uit de dissidente URA-sector, uit Vitó-milieu en uit de meest ontevreden delen van de arbeiderssector) voor de nieuwe "Frente Obrero";
- geen enkele zetel voor de combinatie van wat onduidelijke splintergroeperingen op Curacao, de PRP/ASP/CSU;
- een "fifty-fifty" verhouding op Bonaire, waar de DP alléén (met een minder populaire lijststaanvoerder) het moest opnemen tegen de arbeiderslijst-combinatie POB/PPBU ("Lista pa Cambio", "lijst voor Verandering" genoemd);
- handhaving van de DP-positie op de niet door onrust geplaagde Bovenwindse eilanden tegenover de lijst van nog onervaren URAnieuwelingen.

- 16 -

Vergelijkt men dit "gallup"-resultaat met de werkelijke verkiezingsuitslag (waarop hieronder nog nader wordt ingegaan), dan moet men concluderen, dat het verlies van de oppositionele NVP en URA enerzijds en de enorme opkomst van Frente Obrero anderzijds voor de meesten onder ons bijzonder verrassend waren. Die verrassing moet trouwens het grootst zijn geweest voor bepaalde partijleiders, althans indien zij zelf hebben geloofd wat zij op 5 september nog als waarschijnlijke uitslag aan de pers voorspelden:

- NVP voorzitter en -lijstaanvoerder Juancho EVERTSZ verwachtte bv. "minimaal 6 zetels" (in feite viel de NVP terug van 5 op 3);
- URA-lijsttrekker Edsel JESURUN voorzegde: "drie zetels en nog een redelijke kans op een vierde" (werd de facto, ondanks de ruim 4.000 door deze partij behaalde stemmen: 0);
- oud politieofficier H.P.LUIDENS (voorzitter van de PRP/ASP/CSU combinatie en tevens haar lijstaanvoerder) rekende op 2 of 3 zetels en een "overtuigende meerderheid van de huidige oppositie" (zijn combinatie kreeg evenwel geen enkele zetel en nauwelijks duizend stemmen.)

Hierbij staken de wat voorzichtigere prognoses van DP-aanvoerder Ciro KROON en van Frente's tweede man Amador NITA gunstig af: de eerste voorspelde "hetzelfde aantal zetels" en wellicht zelfs stemmenwinst (doch de DP deed een stap terug van 7 naar 6); de tweede meende over het aantal zetels nog niets te kunnen zeggen, al rekende hij in elk geval op een meerderheid voor de oppositie (Frente Obrero kreeg "zomaar" 3 zetels).

- 17 -

In feite was de uitslag voor enkele "optimisten" nog "pessimistischer", want D.P. en NVP/COP kregen - evenals "Frente" overigens - via de verdeling van restzetels in feite ieder 1 zetel meer dan ze "procentueel" recht op hadden, terwijl de URA, zoals reeds werd opgemerkt, met haar ruim 4000 stemmen er een 500-tal tekort kwam om althans één zetel te behalen. Op Aruba veranderde in de zetelverdeling (4-4) weliswaar niets, maar ook hier lag de oppositie qua stemmental (12451 tgo. 11077 voor de PPA) vrij duidelijk voor.

Dat op Bonaire de ene statenzetel van de DP naar de oppositie "switchte" is bij een uitslag van 1509 tegenover 2049 stemmen niet verrassend. Evenmin, dat de DP-zetel van de Bovenwinden bij 1896 tegen 615 stemmen in dezelfde handen bleef.

Beziet men het stembusresultaat "zetelmatig", dan is de uitslag zowel landelijk als eilandelijk (althans v.w.b. Curacao en Aruba) duidelijk "remise": landelijk is zetelverhouding tussen het voormalige regeringsblok en de oppositie immers 11-11; eilandelijk: v.w.b. Curacao 6-6, v.w.b. Aruba 4-4. Voor het overige viel de ene Bonaire-zetel dus toe aan de oppositie, terwijl de ene zetel van de Bovenwinden - zoals reeds opgemerkt - voor de DP behouden bleef.

E.e.a. derhalve overeenkomstig de bepalingen van het - vrijwel aan het Nederlandse identieke - Antilliaanse kiesreglement en daarmee ongetwijfeld enigermate een vertekening opleverend ten opzichte van de wat zuiverder neerslag der feitelijke stemmenverhoudingen. Naar stemmen en stemmenpercentages gerekend is het oppositie-overwicht duidelijk: regeringsblok 38586 stemmen (45,3%), oppositie 46539 (54,7%).

- 18 -

Beziet men deze relatie uitgesplitst over de eilandelijke sectoren dan is de verhouding voor de DP op Curacao nog ongunstiger; het resultaat is dan nl.:

Curacao	- regering	44,2%	- oppositie	55,8%
Aruba	- "	46,9%	- "	53,1%
Bonaire	- "	42,4%	- "	57,6%
Bovenwinden	- "	75,5%	- "	24,5%

Men ziet dus, dat op de "remise-eilanden" Curacao en Aruba de oppositie in feite met 11,6% en 6,2% de boventoon voerde. Dit verschil zal wel voornamelijk hieraan toe te schrijven zijn, dat de PPA op Aruba van "30 mei" minder te lijden had dan de DP op Curacao en voorts aan het feit, dat de PPA op Aruba het voordeel genoot de eilandelijke oppositie te vormen.

Neemt men dezelfde partijblokken als uitgangspunt en vergelijkt men de uitslagen van nu met die van 1967 (eilandsraadsverkiezingen) en 1966 (statenverkiezingen), dan ziet men het volgende:

	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1969</u>
CURACAO	reg. 54,6% opp. 45,4%	reg. 57,9% opp. 42,1%	reg. 44,2% opp. 55,8%
ARUBA	reg. 45,2% opp. 54,8%	reg. 48,0% opp. 52,0%	reg. 46,9% opp. 53,1%
BONAIRE	reg. 44,5% opp. 55,5%	reg. 65,6% opp. 34,4%	reg. 42,4% opp. 57,6%
BOVENWINDEN	reg. 73,7% opp. 26,3%	reg. niet meegedaan opp. " "	reg. 75,5% opp. 24,5%

De voornaamste conclusie uit deze cijfers is wel, dat het regeringsblok v.w.b. Curacao - ondanks de winst bij de gemeenteraadsverkie-

- 19 -

zingen van 1967 - tot beneden het statenniveau van '66 terugviel, terwijl het zich op Aruba - waar het verlies ten opzichte van '67 minder groot was - nog iets boven het percentage van 1966 wist te handhaven. Ook op Bonaire werd de enorme DP-winst van '67 weer geheel ongedaan gemaakt: zij viel hier terug tot beneden het peil van '66. Op de Bovenwinden loopt de DP daarentegen nog weinig risico; ten opzichte van '66 wist zij hier zelfs enige vooruitgang te boeken. Het is uiteraard moeilijk te beoordelen tot welke categorieën van stemmers de meeste thuisblijvers (ditmaal ca. 12 1/2% tegen normaal 10 en tegen een tot dusver bekend maximum van 14%) moeten worden gerekend. De 2 1/2% "extra" is ongetwijfeld eerder toe te schrijven aan een wat meer dan anders opgeld doende "embarras du choix" dan aan angst; het lijkt niet onwaarschijnlijk, dat althans een deel van het DP-verlies door deze factor wordt verklaard. Waarnemers kregen niet de indruk, dat de kiesgerechtigde Nederlanders zich meer dan anders van stemmen hebben onthouden.

In hun verklaring van de verkiezingsuitslag zijn de meeste commentatoren het in grote lijnen wel eens. Het verlies van de regeringspartijen, i.c. van de DP op Curacao wordt vooral teruggevoerd op "30 mei" en in samenhang daarmee - wat onbillijk overigens - aan de aanhouding van GODETT en ONG A KWIE (zie vorig M.O.) en last but not least aan de impasse bij de mijnmaatschappij, net voor 5 september. Het was o.i. dan ook voornamelijk het door deze beide laatste factoren veroorzaakte onbehagen, dat - behalve notoire dissidente URA-klienten, BROWN-aanhang en GODETT-supporters - ook zeer vele arbeiders in plaats van op de DP op "Frente" moet hebben doen stem-

men.

Ook de URA zal als min of meer gematigd oppositioneel alternatief onder de door deze ontwikkelingen verhoogde polarisatie te lijden hebben gehad. Daarenboven kan de URA gedupeerd zijn door het etiket van "confessionele zegen", dat ondanks de recente (klakkeloze) overname van het Nederlandse PvdA-programma op de partij geplakt is gebleven.

De NVP - hoewel oppositiepartij - werd kennelijk het slachtoffer van haar onduidelijkheid, haar gebrek aan alternatieven en haar organisatorische tekorten.

Het PPA-verlies op Aruba - hoewel niet zo groot - zal aan haar nauwe DP-binding en anderzijds aan de solidariteit van de arbeidersbeweging (vertegenwoordigd door het PRO-element in de combinatie met de AVP) met de klassegenoten op Curacao kunnen worden toegeschreven. Ook onderwijsproblemen, waarvoor de landsregering in grote mate verantwoordelijk werd gesteld, alsmede de ontevredenheid rondom de nieuwe verlofregeling ambtenaren, hebben vermoedelijk bijgedragen tot het stemmenverlies van de PPA.

Het DP-verlies op Bonaire wordt door vriend en tegenstander - afgezien ook weer van de identificatie met de Curacaose DP - vooral toegeschreven aan de impopulariteit van haar lijstaanvoerder in Kralendijk.

Uit de reacties van NITA en BROWN op de verkiezingsuitslag mag men wel concluderen, dat de winst van "Frente" niet alleen vele gematigde politici en bonafide vakbondsleiders heeft verrast, maar ook de aanvoerders van de "oranje lijst" zelf!

- 21 -

Interessant was overigens nog, dat na GODETT, die als lijststaanvoerder 10620 stemmen verwierf, niet NITA (officieel de tweede man) als grootste stemmentrekker uit de bus kwam, maar Stanley BROWN (no.3), die 1323 voorkeursstemmen (tegenover NITA 312) verwierf. Dit bevestigde ten overvloede, dat NITA - hoe gewiekst ook als organisator van "Frente" - slechts over een beperkte persoonlijke aanhang beschikt.

Ook verschillende andere partijen demonstreerden trouwens merkwaardige uitschieters wat de voorkeursstemmen betreft, veelal het gevolg van het bestaan van geografisch bepaalde preferenties (bv. Nederlanders, Surinamers, Bovenwinders), i.c. op Curacao.

Nagenoeg alle waarnemers in Antilliaanse kring waren het er ook over eens, dat de toekomstige kabinetsformateur het - gezien de zetelverhouding in de staten - niet gemakkelijk zou krijgen; dit ook al, omdat verschillende partijleiders (zoals EVERTSZ van de NVP, NITA van Frente Obrero en MADURO van de AVP-combinatie) vóór en na de verkiezingen bij herhaling hebben verklaard niet met de DP in zee te zullen gaan. Een heet hangijzer voor de oppositie - en mogelijk van invloed op de kabinetsformatie - is ook de positie van de in feite reeds door de Kroon benoemde nieuwe gouverneur Dr. E. JONCKHEER, wien zij een al te nauwe DP-binding toedicht.

Een obstakel kan ook de bij NITA blijkbaar levende gedachte zijn, dat Frente's lijststaanvoerder GODETT - gezien de verkiezingsuitslag - nu wel gauw op vrije voeten zal zijn, daarmee blijkbaar zelf aanvaardend - wat ten aanzien van de interimregering SPROCKEL

- 22 -

werd geïnsinueerd en veroordeeld - dat de rechterlijke macht op dit punt wel te beïnvloeden zou (mogen) zijn!

Na de eerste mislukte poging om het Statencollege in nieuwe samenstelling te doen vergaderen, zou men tot de conclusie kunnen komen, dat NITA in deze gedachte geenszins alleen staat, zij het dan, dat de motie der voormalige oppositie zich voorshands beperkte tot de uitspraak van het Hof van Justitie m.b.t. het voorarrest van GODETT.

Ondanks het proces-BROWN (uitspraak in hoger beroep: 4 maanden onvoorwaardelijk, ook voor opruiing), en ondanks de aanhouding van GODETT en ONG A KWIE (processen op komst) en ook ondanks het conflict bij de Mijmaatschappij (voorlopig tóch weer bijgeëgd, kunnen de Antillen terugzien op een buitengewoon rustige verkiezingsdag; tegengestelde berichten in de buitenlandse pers ten spijt!

De gouverneur heeft intussen, na vertegenwoordigers van alle politieke partijen te hebben ontvangen, oud-minister E.O.PETRONIA (PPA) aangewezen om zich te laten informeren over de volgens deze politicus aanwezige mogelijkheden om (op basis van een 2/3 meerderheid) tot een zodanige coalitievorming te komen, dat de huidige remissie-stelling plaats maakt voor een open "partij", waarin mede de principiële beslissingen m.b.t. de staatsrechtelijke verhoudingen binnen het Koninkrijk kunnen worden genomen en - in het verlengde daarvan - de toekomst dezer eilanden kan worden uitgestippeld.

Een ding zal echter zeker zijn, en de spelers niet onbekend: er staat een "tjdklok" naast het schaakbord!